

MICHEL FAURE

ÖRDÖGI PORTÉKA

Komédia egy felvonásban

Fordította:

EMÓDI NATÁLIA

Szereplők:

CHUTO

hatvan év körüli gazdálkodó. Mielőtt megszólal, hosszasan meghányja-veti mondanivalóját. Ha beteges bizalmatlanságát leszámítjuk, a gyűlölet az egyetlen morális tulajdonsága.

MARIE

a felesége. Valamivel fiatalabb. Csupa jóakarat. Inkább figyel és keveset beszél.

LABORDE

úgynök, negyvenöt éves. Eladná apját, anyját.

Este van. Chuto-ék farmja. Primitív ebédlő, kezdetleges butorokkal: egy pohárszék, hosszú asztal, két pad, egy vagy két ócska szék. Balra hatalmas kémény, ehhez csatlakozik egy óriási tűzhely, amely fűtésre, főzésre, mosásra, egyszóval mindenre szolgál. Fölötte kétfőtűtű puska lóg. A sarokban nagy falióra. Jobb oldalon egy kis szobába vezető nyílás, belül egy dézsa és egy vízi szivattyú sejlik. Hátul, középen van a tanya udvarára nyíló bejárati ajtó. Bal oldalon kis ablak. Egy gerendáról csupasz és erőtlennül világító villanykörte csüng szájalmasan.

Chuto és Marie vacsorázik, lassan aprítják a levesbe a kenyérdarabkákat. Egy nagy cipő, egy üveg bor és egy darab sajt van még az asztalon.

Chuto hosszú pillanatokig a levegőbe bámul, majd nagyot sóhajt és minden lelkesedés nélkül újra nekiál az evésnek. Marie a szemé sarkából figyel, leteszi a kanalat és visszakézből megtörli a száját.

CHUTO (nyugodtan) Utni, vágni. Csap aprítani őket.

(Marie egy pillanatra megtorpan, majd tovább eszik)

Egy napon, Marie... egy szép napon...

MARIE Mi az?

CHUTO Mintha nem tudnád. Torkig vagyok ezzel az ocsmány faluval.

A bíró, a koszos tanácsadói, a plébános, a gyerekkórus, a csendőrkapitány és ez a gané Gustave. Itt pöfög el szüntelenül előttünk a vén, rozoga traktorjával. A gané! (Az öklével az asztalra csap) Gané! (Szűnet) Gané. (Mint egy kölyök, aki mindjárt elsírja magát) Majd én megmutatom nekik.

MARIE Mit fogsz csinálni?

CHUTO Mit fogok csinálni?

MARIE Mit fogsz csinálni? (Chuto mereven nézi a tányérját) Edd meg a levest. Mindjárt kihül.

CHUTO (mélyről) A gané.

MARIE (megfőg egy képzelt pókot és az asztalra teszi) Az esti pók, reményt jelent.

CHUTO A pók piszkot jelent.

MARIE A jó isten állatkája.

CHUTO A jó isten!

MARIE Chuto!

CHUTO Miért? Így igaz.

MARIE Ha csak egy kicsit gyakrabban járnál misére.

CHUTO Még mit nem? (Iszik egy pohár bort és újra tölt) Meg kell dögleni itt a hőségtől.

MARIE Nyitva az ablak.

CHUTO Melegebb van mint tegnap.

MARIE Nyár van.

CHUTO Nyár vagy nem nyár, ha így megy tovább, a végén megsülünk. No tessék, a levesem meg jéghideg.
(Marie szó nélkül feláll, visszaönti a levest a fazékba, kavargatja a tűzhelyen, visszaönti Chuto táljába és leül)

CHUTO Nincsenek többé évszakok. Hol meleg van, hol hideg és nem tudni többé mikor van ez, vagy az.

MARIE Julius van.

CHUTO Lehet, de nem is volt tavasz. Tudom én, a bombájuk az oka mindennek.

MARIE Edd a levesed.

CHUTO Mire jó? (Mégis megmártja a kanálát, felszisszen) Forró! Égessen össze magam?

MARIE Várj egy kicsit, mindjárt kihűl.

CHUTO Mindig várni. Várni, hogy essen. Várni, hogy megnőjjön a vetés. Várni a betakarítást. Nyáron várni az őszt, a telet, télen a tavaszt. Megfullad, megdöglök itt az ember.

MARIE Huzd ki a zubbonyod a nadrágból.

CHUTO Miért huzzam ki a zubbonyom? He? Meg tudod mondani, hogy miért?

MARIE Akkor edd a levesed.

CHUTO Hamarosan valami olyat teszek... (Iszik egy pohár bort) Érzem. (Az üveggel Marie pohara felé int, az bólogat, Chuto az ő poharát is megtölti) Szerencse, hogy maradt még egy kis saját termésű borunk.

MARIE Vágj egy darabka sajtot, ha már nem eszed meg a levest.

CHUTO Adj. (Marie nyújtja a sajtot, Chuto levág belőle egy darabot) Rothadt a társadalom, Marie. Szép virágokkal befedik, de alatta bűzlik. Mint ez a sajt.
(Kopognak. Chuto és Marie meglepett és gyanakvó pillantást váltanak)

MARIE Hallottad?

CHUTO Igen.

MARIE Mintha állna valaki az ajtóban.

CHUTO Mintha állna.
(Ujra kopognak)

MARIE Mit csináljunk?

CHUTO Semmit.

MARIE De talán...

CHUTO Egyáltalán semmit. Biztos megint egy campingező akar bosszantani, kenyeret, gyufát, vagy valami hasonlót kunyerálni.
(Újabb kopogás) Vagy egy pasas, akinek defektet kapott a tragacsa.
(Marie feláll és az ajtóhoz megy) Mondd meg neki, hogy ez nem

(Chuto) garázs! (Csend) És ha szállást kérne, mondd meg, hogy összetéveszti a házamat a vendégfogadóval!

MARIE Ki az?

LABORDE (kintről) Én vagyok.

CHUTO Mit mond?

MARIE Hogy "én vagyok."

CHUTO Kérdezd meg, ki az az én?

MARIE Kicsoda maga?

LABORDE (éneklő hang, begyakorlottan barátságos) Laborde-nak hívnak.

MARIE (Chutohoz) Laborde-nak hívják.

CHUTO Laborde? Nem ismerem. Mondd meg neki, hogy pucoljon innen, még mielőtt leakasztom a puskámat.

LABORDE Szeretném meglátogatni magát, Chuto ur.

MARIE Mit akar Chuto urtól?

LABORDE Beszélni szeretnék veled.

MARIE Beszélni akar veled.

CHUTO Ez az időpont nem csevegésre való. (Elindul, hogy leakassza a puskát)

MARIE Jöjjen vissza holnap délelőtt. Most már túl késő van.

LABORDE Asszonyom, üzleti ügyekről beszélni sosincs túl késő.

CHUTO Mit mesél? (Laborde-hoz) Miféle üzletről?

LABORDE Jó üzletről, Chuto ur.

CHUTO (rövid habozás után) Nincs szükségünk semmire.

LABORDE Mindig szüksége van az embernek valamire, Chuto ur.

CHUTO Becsületes emberek nem tárgyalnak ilyen későn.

LABORDE Ha pénzről van szó, mit számít az időpont?

CHUTO Mindenünk megvan, ami kell. Nem igaz, Marie?

LABORDE Akkor nem háborgatom önöket. Kár. Lett volna egy kitűnő ajánlatom az ön számára. De ha nem, hát nem. A szomszédját talán érdekelni fogja.

CHUTO Melyik szomszédomat?

LABORDE Bizonyos Gustave urat...

CHUTO Várjon.

(Int Marie-nak, hogy nyisson ajtót. Marie nagy óvatosan elhuz vagy féltucat reteszt. Chuto játszadozni kezd a fegyverével. Marie kinyitja az ajtót. A nyílásban megjelenik Laborde. A kereskedelmi utazó jellegzetes tipusa. Csupa dinamizmus. A nagy példányszámban megjelenő képeslapok reklámfotóin láthatók ilyenek. Sötétszürke, diszkréten csikos öltöny, keretes szemüveg, diplomata aktatáska. Teljesen elit ettől a rusztikus környezettől.)

LABORDE Emeljem fel a kezem?

CHUTO (mereven nézi) No, mi az ajánlata. Ki vele!

LABORDE (nem mozdul) Eredeti módon fogadja az embert. Beléphetek? Megengedi?

(Chuto kicsit félreáll. Laborde belép. Marie újra bezárja az ajtót. Laborde a szoba közepére megy és feltűnően körülnéz.)

CHUTO (Laborde-ot figyelve) Itt nincs semmi néznivaló!

LABORDE Látom.

CHUTO Egyszerű gazdálkodók vagyunk.

LABORDE Valóban.

CHUTO (kicsit leengedi a puskáját) Nem kérünk senkitől semmit, de tőlünk se kérjen senki semmit.

LABORDE A legjobb módszer, hogy az ember megőrizze a függetlenségét.

CHUTO (leengedi a puskát, de még a kezében tartja) Nincs szükségünk mosógépre.

MARIE Televízióra sem.

LABORDE Természetesen.

CHUTO És a traktorunk is eltart még vagy tíz évig. Nem igaz, Marie?

MARIE Az biztos.

LABORDE Jó, jó.

MARIE Ha ruhaneműt akar ráncsózni, csak az idejét vesztegeti. Tele van a szekrényünk. Még olyan lepedőnk is van, amit sose használtunk.

LABORDE Önök tényleg takarékosak. Napjainkban sajnos ez már kivészófélben lévő tulajdonság.

CHUTO Csak ne jöjjön azzal, hogy megúttuk a főnyereményt. Egyszer már bevettük ezt a mesét. Másodszor nem fogjuk.

LABORDE Le vagyok sujtva. De önnek igaza van, ha bizalmatlan. Anynyi a szélhámos.

CHUTO Szeretném tudni, minek nyitottuk ki ezt az átkozott ajtót. Nincs szükségünk semmire. Nem akarunk semmit. Nem veszünk semmit. Világos?

LABORDE Világosabb már nem is lehetne.

CHUTO Annál jobb.

LABORDE Teljesen egyetértek mindazzal, amit mondott. (Az asztalra teszi a táskáját és előre hajlik, mintha nagyobb hallgatóság előtt kezdene előadásba) Asszonyom! Uram! Nem szokásom az időt vesztegetni. Sem másokét, sem az enyémet. Az idő pénz, és a pénz, az minden. Higgyenek nekem. Nem azért jöttem ide, egyenesen Párizsból, hogy párnacihát, kölnvizet, vagy tombolajegyet adjak el önöknek. (Szünet, komoly képet vág) Amit én eladok...

CHUTO (mint a villám közbevág) Nem veszünk semmit.

MARIE Semmit.

LABORDE Amit én eladok - mint mondtam - nem mindenki számára hozzáférhető, és egyáltalán nincs szándékomban kicsalni önöktől néhány nyomoruságos bankjegyet.

CHUTO Nincs is miből.

LABORDE Amit én megvételre kínálok, sokba kerül. Nagyon sokba. (Chuto elindul az ajtó felé és kezdi kinyitni) Azért nem kell rögtön elcsüggedni. Amit én árulok gazdaggá is teheti önt, nagyon-nagyon gazdaggá. (Chuto visszazárja az ajtót) Mindezek ellenére talán tévedtem. Mindenki tévedhet. Kétségtelen, rosszul választottam ki a pillanatot. (Ugy tesz, mintha el akarná venni az asztalról a táskáját) Majd visszajövök máskor. Egy délelőtt.

CHUTO Mi az ajánlata?

LABORDE Üzlet, Chuto ur, komoly üzlet.

MARIE Mi az?

CHUTO Mi az?

LABORDE Egy különleges áru, amely nem kapható a szupermarketben.
Egy hasznos fogyasztási cikk.

CHUTO Hasznos, de mire?

LABORDE (ünnepélyes) Én, Henri Laborde az Egyén Jogait Védő Társaság kereskedelmi igazgatója átnyujtok önöknek személyes használatra egy bombát.

CHUTO Bombát?!

LABORDE Atom.

CHUTO Atom.

LABORDE Egy atombombát.

CHUTO Aha, egy atombombát.

LABORDE Önöknek egyes-egyedül.

CHUTO Ez minden?

LABORDE (nyugodtan) Ez minden.

(Chuto hol Laborde-ra, hol Marie-ra néz és elkezd pöfögve nevetni, mint egy rossz traktor. Nevetése crescendóba csap, örült, vad határává válik, végülis kimerülten roskad egy székre s még mindig az oldalát fogja a nevetéstől. Marie gyorsan egy pohár bort ad neki).

Azt tartják, a nevetés az ember sajátja! Az atombomba ugyúgyis.

CHUTO Marie, adj egy pohárral az urnak is. Kérdemelte. Ritkán lehet nálunk ilyen jót nevetni. Azelőtt évente egyszer jött egy cirkusz, de már ennek is vége. Nem jönnek. A cirkuszt is a tévé helyettesíti.
(Csend)

LABORDE Önök nem hisznek nekem?

CHUTO Mióta árusítanak atombombákat a kis farmereknek?

LABORDE Mindent el kell egyszer kezdeni. Az én cégem, elsőnek a világon, a nagyközönség számára is hozzáférhetővé teszi ezt a terméket. Miért pont a kisemberek helyezték sorsukat továbbra is a több vagy kevesebb felelősségtudattal rendelkező állam kezébe, amely köztudottan a kiváltságos kisebbséget képviseli. Nagy gonddal tanulmányoztuk ezt az alapvető kérdést és megtaláltuk a helyes választ, vagy inkább a jelszót: "Nekem is van bombám!" Egyszerű, határozott, pontosan kifejezi a lényegét. Egy szabad országban, egy szabad állampolgárnak joga, hogy szabadon megvédhesse magát. Éljen a szabadság! (Csend) És éljen a szabad vállalkozás! Ha majd viszontatérnek önökhöz, Chuto ur, ön lesz az első polgár a világon, akinek ilyen személyes ütőerő van a birtokában. Mit szól hozzá?

CHUTO Miért pont én?

LABORDE A kérdés helytálló. Mielőtt kiválasztottuk önt, alapos piackutatást végeztünk. Ugy találtuk, hogy ön bűbájosan néptelen vidéken lakik és tanyájának fekvése csodálatosan izolált. Ön tehát az ideális vevő új gyártmányunk forgalombahozatalára. A családi atombomba - amit gyártunk - egy kilométeres körzetben mindent elpusztít. Tudom, hogy ez elég kevés, ebben egyetértünk, de mégis sokkal hatásosabb, mint a dinamit.

CHUTO Azt akarja mondani, hogy a maga játékszerével egy egész tanyát fel lehet robbantani?

LABORDE Őrizzük meg a komolyságot, Chuto ur. Egy tanyát? Mi egy tanya? Mi nem holmi napalm bombát árulunk. Ha egy atombomba nem boldogulna egy egyszerű tanyácskával, hová jutnánk, kérdezem önt?

MARIE Gustave-ra gondolsz?

CHUTO Talán.

LABORDE (finom mosollyal) Látom, kezdi érdekelni önöket a gyártmányunk. (Felemeli poharát) Emelem poharam az első nukleáris családra.

CHUTO Csak lassan. Még nem mondtam semmit.

LABORDE Egészségünkre! Asszonyom... Uram...

CHUTO (keményen) Először is nincs jogom bombát tartani a háznál.

MARIE Ez így igaz.

LABORDE Ejnye, ejnye...

CHUTO Tilos a fegyvertartás.

LABORDE Számomra mindig kellemetlen, ha ellent kell mondanom a vevőnek. Igaz, hogy tilos engedély nélkül, mondjuk revolvért tartani. De semmiféle törvény sincs, amely szabályozná a nukleáris fegyverek eladását, vásárlását, vagy birtoklását. Van ilyen törvény? Nincs. Egyébként is, ha meglesz a bombája, a törvény...

(Félreérthetetlen gesztus, Chuto iszik)

CHUTO Nincs sok pénzünk. A föld nem valami gazdag mifelénk. A termés sovány. Három tehénnel, hat disznóval, alig tucatnyi nyullal meg tyukkal nem sokra megyünk.

MARIE Bizony, kemény idők járnak.

CHUTO Haszonról beszélni sem lehet.

MARIE Feléljük a kis tőkénket. Enni csak kell az embernek.

LABORDE Értem. Nyugodjanak meg, az emberek manapság tele vannak pénzügyi problémákkal. De teljes felhatalmazásom van, hogy önök részére kivételes fizetési kedvezményeket biztosítsak. Nem baj, ha most csak előleget adnak és önök szabhatják meg a részletfizetés módzatait, tíz év, vagy husz év alatt, ahogy óhajtják.

CHUTO Soha nem vettünk semmit hitelre. Most sem kezdjük el.

MARIE Fizess mindig készpénzben. Ne tartozz senkinek semmivel.

LABORDE Aranyigazság. A becsületes elszámolás tartóssá teszi a barátságot. Meg aztán így megtakarítják a kamatot. Csak az összeg marad, ami bizony viszonylag magas.

CHUTO Mennyi?

LABORDE Elég tekintélyes.

CHUTO Mennyi?

LABORDE A mi gyártmányunk nem csupán fogyasztási cikk, hanem termelőeszköz is.

MARIE Egy bomba?

LABORDE Ez tőke, amely hasznót hoz. Például oltalmat nyújthatnak vele a szomszédaiknak, mint a középkori nemes urak. Aminek a fejében... egy kis adó az ő részükről... Értik, ugyebár. Ez meg-egyezés kérdése. De találnak még más hasznosítási lehetőségeket is a használati utasításban. (Nyújtja a brosurát Chutónak, aki figyelembe sem veszi)

CHUTO Mennyi?

LABORDE Vitas ügyek, sztrájkok, utcai harcok esetén, vagy ha bármi akadályozná a dolgok helyes menetét, csak egy szót kell szólnia s - mintegy varázsütésre - helyreáll a rend. Ön valaki lesz, tisztelni fogják, Chuto ur. Gondolja csak el, ön lesz az első polgár, aki egyenlő félként tárgyalhat az Elnökkel. Nem kell többé félni a Rendőrségtől és számításba véve a kockázatot még a hadsereg is kénytelen lesz beavatni önt a terveibe. Hatalmas ember lesz. Bekerül a történelembe. A következő generációk tanulni fogják a nevét. Az emberi nem forradalmi fejlődésének fontos szakaszát fogja megtestesíteni. Ugyanolyan mint például Napoleon. Ön híres lesz.

CHUTO Mennyi?

MARIE Mennyi?

LABORDE Számításba véve a kivételes körülményeket, felhatalmazásom van, hogy önöknek rendkívül méltányos, beindító árat számítsak. Husz százalék engedmény, házhozszállítva és ráadásnak adok egy papirzsákot.

MARIE Miféle papirzsákot?

LABORDE A Nemzetvédelmi Miniszter által előírt óvintézkedés. Hatásos szernek látszik rádióaktív fertőzés ellen. Nézzék, maguknak kettőt adok. Egy rózsaszínűt a hölgynek és egy kéket az urnak. Na, mit szólnak hozzá? Nálunk csak egy fontos, hogy a vevő elégedett legyen.

(Iratokat szed elő a táskájából) Pardon, még egy utolsó szót. A cég nem tehető felelőssé a történetesen bekövetkező kárért, amelyet termékünk használata okozhat. Ránk csak az előállítás tartozik.

CHUTO (most már erélyes) Mennyi?

LABORDE Ötven... a tartozékokkal együtt.

CHUTO Ötven micsoda?

LABORDE Ötven millió régi frank.

CHUTO Hallod ezt Marie?

MARIE Nem vagyok süket.

CHUTO (felháborodva) Nekünk szegény gazdáknak, akik reggeltől estig gürcölünk, hogy meglegyen az a kevés kenyérünk, amit a levesbe aprítunk, ötven millió?!

LABORDE Sajnálom. Tévedtem volna? Nincs ennyi pénzük?

CHUTO (megrázza a fejét) Ötven millió!

LABORDE Ha ezt tudom, nem rablom az idejüket és nem vesztegetem feleslegesen a sajátomat sem. (Kézbe veszi a táskáját) Mindenki tévedhet. Hány óra van? Talán még nincs túl késő, hogy meglátogassam a szomszédját, Gustave urat...

CHUTO Negyven.

LABORDE Hm?

CHUTO Hallotta!

MARIE De Chuto!

LABORDE (leteszi a táskáját) Negyven millió?

CHUTO Ennyit mondtam.

MARIE Chuto!

CHUTO Csend asszony. Ez üzlet.

MARIE Az egész megtakarított kis vagyunkánk.

CHUTO Csend asszony. (Laborde-hoz) Negyven.

LABORDE Őszintén szólva ön nem valami méltányos. Fogalma sincs gyártmányunk fontosságáról és eredetiségéről. Ráadásul úgy látom, halvány elképzelése sincs, hogy mibe kerül egy nukleáris bomba, ha mégoly kicsi is. Ha majd futószalagon gyártjuk, - nem tudom - esetleg nyerhetünk valamit a mennyiségen. De hol vagyunk még attól? Oriásiak a kiadásaink. Urániumot kell vennünk, fizetni a tudósokat, mérnököket, technikusokat, a speciálisan képzett munkásokat. Tönkremegyünk a tudományos kutatásba. Meg kellett vennünk egy egész szigetet a gyakorlati kísérletek számára. És amikor a bomba kész van, ez még mindig csak a kezdet. El kell érünk a maximális hatásfokot. A vevők egyre igényesebbek lesznek, s ezt figyelembe kell venni. Semmi csalás, semmi móka. Az atom komoly dolog. Tudományos dolog. Ugyanilyen pusztítási hatások eléréséhez elképzelhetetlen mennyiségű hagyományos bombára lenne szüksége. És azt hová tenné? Hm? A magtárba? Kockázatos dolog lenne. Egy szikra és bummm! Gondolkodjon ésszerűen. A mi bombáinkkal békében élhet. Semmi veszély. Nem kell félni sem a melegtől sem a nedvességtől, nem kopik használat közben. Nincs szüksége repülőgépre, ahonnan ledobja. Elég ha a traktorhoz kötve elvontatja és szép nyugodtan elhelyezi az előre kiválasztott helyen. Ez minden. Egyszerű, mint egy pofon. Aztán szépen, minden sietség nélkül hazaballag és nem marad más dolga, mint gyengéden megnyomni egy egész kicsi piros gombot. Gyerekjáték az egész. A távvezérlő gyujtódoboz a bombával együtt szállítandó. Kicsi, elegáns, elfér az éjjeliszekrényén. A reakciót fekvő is megindíthatja. Fekszik a fülén, mutatósítja a gombon! Lehet ennél valami kellőmesebb? És becsületszavamat adom, hogy robbanás után egy kilométeres körzetben semmi sem marad. Se egy fa, se egy szál fű, semmi. Kitűnő üzlet... én mondom. (Chuto nem válaszol)

MARIE A tyukok régen elültek. Annyi dolgunk van még.

LABORDE (hosszu habozás után) Jól van. Negyven. Irja alá.

CHUTO Csak ha láttam az árut.

LABORDE Kérem. Bocsánat, egy pillanat. (Kimegy)

MARIE Gondolod, hogy "érte" ment ki?

CHUTO Nem tudok semmit.

MARIE Miért ment ki?

CHUTO Nem tudok semmit.

MARIE "Érte" ment ki.

CHUTO Majd meglátjuk.

MARIE Ide fogja hozni.

CHUTO No és?

MARIE Chuto...

CHUTO Mi az?

MARIE Félek.

CHUTO Nincs mitől félni.

MARIE Könnyen megtörténik a baleset.

CHUTO Te mindig, mindent túl sötétben látsz.

MARIE Félek.

CHUTO Állj. (Csend) A többiek még jobban fognak félni, mint te.

MARIE Azt hiszed?

CHUTO Biztos. Pokolian törik majd magukat s elkerüli szemüket az álmom. De próbáljanak csak másra gondolni! S ha néha mégis el-
felejtkeznének róla, hát egy kicsit megtáncoltatom őket. Nem lesz több szivjóság.

MARIE És velünk mi lesz?

CHUTO Ugy fognak élni, mint akik haladékat kaptak. Minden este, le-
fekvés előtt, amikor elrebegik a kis imájukat, a bolondok, tudod
mit fognak kérni a jó istentől? Hogy adjon nekik még egy napot.
Csak egy napot.
(Laborde betol egy kis kocsit, rajta a bomba. Ragyogó fekete, az
oldalán kövér, vörös betűkkel ez áll: "Egyén Jogait Védő Társaság",
Marie hátrál, Chuto közelít a bombához. Körüljárja, mustrálgatja,
ahogy egy fiatalember a sportkocsiját)

LABORDE (nagyon büszke) Ime. (Csend) A belsejében vannak az ato-
mok. (Csend, felméri a hatást) Az atom három részecskéből áll:
(Csend, megköszörűli a torkát) protonból, ami pozitív töltésű, ne-
utronból, aminek már a neve is jelzi, hogy semleges. A kettő együtt
képezi az atomnak azt a részét, amit egyszerűen úgy nevezünk, hogy
mag.

CHUTO Mag?

LABORDE Az. Mint egy őszibarack, vagy sárgabarack mag. S e mag
körül kering fáradhatatlanul az elektron, ami negatív töltésű. Ez
egyszerű. Az atom részeire bontása szabadítja fel az atomenergi-
át.

CHUTO És ez...

LABORDE Pontosan. Világosabban kifejezve az atommag hasadás idézi
elő a robbanást. Tudott követni?

CHUTO Hogyne. És hol van az anyag?

LABORDE A belsejében. Ha további részleteket óhajt megtudni, hasznos
lesz néhány pillantást vetni a mellékelt brosurába. Az mindent meg-
magyaráz. Használati utasítás, kezelési mód, rendeltetés. Meglátja,
örömet leli majd benne. Sokféle bomba létezik, de csak az atom-
bomba képes versenyre kelni egy jó kiadós földrengéssel. Ezért is
ilyen drága. És itt van a távvezérlő gyújtódoboz. (Egy kis dobozt
helyez az asztalra) Mindenre gondoltunk. Ha volna szives aláírni.
(Chuto aláírja a szerződést)

LABORDE És...

CHUTO Hee?

LABORDE Az összeg.

CHUTO Ja, igen.
(Elindul a szomszéd szobába. Laborde csatlakozik hozzá. Chuto
megáll, visszafordul és csunya pillantással végigméri)

LABORDE O, pardon. (Visszajön előbbi helyére, Chuto kimegy. Marie-
hoz) Ugye szép? Tulajdonképpen itt is tarthatnák, egyáltalán nem
csufítaná el a berendezést. Nagyon dekoratív. (Chuto bankjegyekkel
megtömött krumpliszsákkal jön vissza. Kiönti a zsák tartalmát az
asztalra. Laborde tüstént nekilát megszámlolni)

CHUTO Nem érdemes fáradozni, megvan a negyven.

LABORDE Én teljesen megbizom önben. (Azért tovább számol) Vannak olyan hülyék, akiknek nincs jobb szórakozásuk, mint elhíttetni az emberekkel, hogy az atombomba már divatjamult. Hogy soha nem lesz atomháború. Hogy ez már végsőkéig elkoptatott téma, hogy már túl sok könyvet, meg drámát írtak róla. Ldióták. Ez eddig öt. (Öt kötetet oldalra tesz) Igaz, hogy manapság a gerillák jöttek divatba. (Megvetéssel) Gerillák!... Puskával meg gránáttal harcolnak a XX. század végén. Nevetséges. Sőt, ez abszurdum kérem. Ez az emberi génusz megcsufolása. Tíz. (Ugyanaz a játék, mint az imént) Igen uram. Ez gyalázat. Ázsiában, Afrikában, Dél-Amerikában közepes eredménnyel verik egymást az emberek. Az iparilag fejlett országok diákjai meg felszedik az utca kövezetét és azt vagdossák a rendőri osztagok gumibotjaihoz. Kavernás kor. Tizenöt. A Sorbonne falain olvashattuk: "Minden eszme végeredménye a feltépett uttest". Pontos megfogalmazás, de én jobban szeretem így mondani: Az emberiség végeredménye az atombomba. Husz. Azt fogja kérdezni tőlem, ha a diákok a köveiket hajigálják, mi miért nem használjuk a bombát? Huszonöt. És mit várhatunk egy jó kis atomháborútól? Egyszerű a dolog. Nem merjük megkockáztatni. Tul nagy a rizikó, Chuto ur, túl nagy. Harminc. Az emberek félnek. Képzelve magát a helyükbe. Ha fel talál robbanni a földgolyó, vége a csetepatének, vége a játszmának. - De azért úgy gondoltuk, mégis helyes lesz újra bedobni az atom gondolatát, mielőtt az emberek végérvényesen beleunnának. Harmincöt. Hogy mire jó a mi családi atombombánk? Ez az egyetlen mód a nagyközönség érdeklődésének ébrentartására. Ezen a módon vehetnénk részt a dologban. Én részt veszek benne, te részt veszel benne, ő részt vesz benne. Negyven. No, a számolás meg is van. (Visszagyömöszöli a pénzt a zsákba) Más már nem is maradt hátra, mint hogy bucsut vegyek önöktől és még egyszer köszönetet mondjak. Igazi élvezet üzletet kötni önökkel. Asszonyom... uram... (Meghajlik és kimegy. Marie elreteszeli mögötte az ajtót)

CHUTO A bíró, a koszos tanácsadói, a plébános, a gyerekkórus, a csendőrkapitány és az a gané Gustave?...

MARIE Negyven millió!

CHUTO Jó vásár volt. Ajándék ezért a pénzért. "Nekem is van bombám". Jót mulathatunk, Marie. Hallottad mit mondott ez az ur? Elég elásni a mezőn. Kedves lenne Gustave tanyája mellé tenni.

MARIE Most?

CHUTO Most, vagy mindjárt, vagy holnap reggel, vagy még később. Mindegy. Ráérek.

MARIE De addig hová teheti az ember?

CHUTO Téged feszélyez?

MARIE Könnyen megtörténhet a baleset.

CHUTO Hallgass, még szerencsétlenséget hozol ránk. Megmutatom milyen fával fűtök be ezeknek a ganéknak. A kis Chuto papa... így hívják a hátam mögött. Soha nem lehettem volna tagja a községnácsnak, és soha nem kapok kitüntetést, de most már "nekem is van bombám". Az enyém a bomba. Az egész falujukat a levegőbe röpíthetem, ha kedvem tartja. Ez életem legszebb napja. (Egy hájtásra kiissza a színültig telt poharat) A kis, foltos nadrágu Chuto

(Chuto) papa, aki azért nem megy soha a városba, mert tulságosan zsugori. Csirkefogó banda. Jönnek majd nyalni a talpamat. Térden csuszna majd előttünk, Hallasz, Marie? De megetetem velük a talpunkra ragadt ganét! Sár és trágya, ez kell nekik.

MARIE Mi az, te sirsz?

CHUTO (lopva megtörli az arcát) Az örömtől, Marie, az örömtől.

MARIE Chuto...

CHUTO Tudom... tudom mit akarsz mondani.

MARIE Nem, nem tudod. Ez a pasas, ez a paprikajancsi, aki ráncsózza a bombát...

CHUTO Laborde-nak hívják.

MARIE Te ismered?

CHUTO Mi az hogy, hisz üzletet kötöttünk.

MARIE De előtte sose láttad.

CHUTO És aztán? A római pápát se láttam soha, mégis létezik.

MARIE Neki adtad minden megtakarított pénzünket.

CHUTO Ő meg nekünk adta a bombát. Hoci-nesze.

MARIE A bomba...

CHUTO Jobb ez mint az államkölcsön kötvények, részvények, vagy az arany. Ez sose veszti el az értékét.

MARIE Nem is kértünk tőle igazolványt.

CHUTO Miért kértünk volna. Miénk a portéka.

MARIE Ez a Laborde...

CHUTO (ingerült) Mi van vele?

MARIE Talán csaló.

CHUTO Ne beszélj számárságot. És a bomba, az mire való?

MARIE Talán csak üres blöff.

CHUTO Blöff?! Na ne nevetess. Nézd, ugyanaz a cégjelzés van rajta: "Egyén Jogait Védő Társaság".

MARIE Az még nem mond semmit. Egy kis festék egy darab ócskavason. Ennyit mindenki meg tud csinálni.

CHUTO (óvatosan meglóbálja) És ezek? A használati utasítás, a doboz a gombjaival, ez is blöff?

MARIE Talán.

CHUTO Te nem vagy eszeden, Marie. (Leül, beleolvas a használati utasításba, majd elkezd babrálni a dobozon) No, nézzük csak.

(Olvas) "Ne engedjük a gyerekeknek..." E téren semmi veszély.

(Olvas) "Egy: kihuzni az antennát". Hol az antenna? Aha, itt van.

(Kihuzza az antennát és tovább olvas) "Kettő: a sárga gombot az óramutató irányba, ez az, nem... ez a másik oldal. Te jó ég, hogy ez milyen komplikált. (Elfordítja a gombot, a bomba tetején sárga fény kezd pislogni. Boldog, mint egy kölyök) Működik! (Tovább olvas) "Három: megnyomjuk a piros gombot. (Megnyomja, erre a bomba orrán piros fény kezd villogni)

MARIE Chuto!!!

CHUTO Hallgass, dolgozom. (Olvas) "Négy: meghuzni a visszaszámláló kart." Meghuzom a kart.

(A bomba bip-bip hangokat ad)

MARIE Állj, Chuto. Sosem lehet tudni...

CHUTO (rendületlenül olvas tovább) "Hatvan másodperccel a művelet után megindul a láncreakció, az ön teljes megelégedésére."

MARIE Jézus Mária!

CHUTO Láncreakció? Hát ez meg miféle trükk? (Tovább olvas) "Ne nézzen a robbanás irányába". Te jó Isten! (Marie térdre veti magát és imádkozni kezd)

CHUTO (olvas) "A zéró pont körül egy kilométeres körzetben garantált a teljes pusztulás"... A zéró pont... ez mi vagyunk! Hallod, Marie, mi vagyunk a zéró pont.

(Sziréna hallatszik, Chuto reszket) Ne veszítsük el a fejünket. "Bal-eset esetén a cég elhárít magától minden felelősséget". A gazemberek. Kell lennie még valamilyen gombnak. Várj egy kicsit. Figyelj: "Ha valamilyen okból meg akarjuk állítani a visszaszámlálást, nyomjuk meg az S jelű gombot". (Lázasan kezdi keresni az S jelű gombot)... S... hol van a disznó? S... Nem látom, Marie. (Hangosabban) Nem látom... (Ordít) Nem találom, hallod? No végre, itt van. (Teljes erejéből megnyomja, minden újra nyugodt lesz, a villogás kialszik, nem hallatszik a sziréna sem. Marie keresztet vet, Chuto megtörli a homlokát és kiegyenesedik) Tessék, a bombám, és ez neked üres blöff?

MARIE Mindez még nem bizonyít semmit. De azért menjünk és ássuk el jó messzire innen.

CHUTO Nyugalom asszony, nyugalom. Senki sem kerget.

MARIE Az ördög küldte nekünk ezt a bombát.

CHUTO Nem... az isten.

MARIE Mit mondasz?

CHUTO Az isten.

MARIE (a bombára mutat) Ezt?

CHUTO Azt.

MARIE Az isten teremtette a napot, a virágokat, a madarakat, de ezt nem.

CHUTO És ő teremtette az embereket is. Sőt, ő teremtette a papokat is. És a papok megáldják a bombákat. Atom vagy nem atom, nekik mindegy. És a mi plébánosunk is megáldhatná ezt itt.

MARIE Chuto, te megszállott vagy.

CHUTO Mintha látnám a képmutató pofáját, amint ott térdel a rövid reverendájában, az orrát a kezei közé dugja, hogy úgy nézzen ki, mint aki imádkozik. És a falu apraja-nagyja ott térdepel a templomban. És tudod mi lenne az oltáron, Marie? Tudod, mi lenne az oltár közepén? Ott lenne a bombám.

MARIE Chuto!

CHUTO Jól láthatóan, feketén és ragyogva. És senki nem merészelne ránézni, csak a magasból Krisztus a keresztfán. Ő nézné, szegény, szó nélkül, félrehajtott fejjel. Kétezer éve van a kereszthez szögezve, látott ő már különbeket is. Megszokta. Aztán jönne a nagy pillanat. Az áldás. Hogy hangzana, Marie? Neked, aki folyton a templomot bujod, tudnod kell. Mit mondana a plébános? Mondd, Marie, mondd!

MARIE Ad majorem Dei gloriam...

CHUTO Ad majorem Dei gloriam...

MARIE Benedico te...

CHUTO Benedico te...

MARIE In nomine patri et filii et spiritui sancti. Amen.

CHUTO Amen. (Szünet, mély hangon, saját magának) Ez az isten.

MARIE Talán többet érne odamenni.

CHUTO (mint aki álomból ébred) Hová?

MARIE Hát a templomba. Hosszu az örökkévalóság.

CHUTO Előbb tegyünk vele egy fordulót a faluban. Csak hogy megmutas-
suk mindenkinek.

MARIE Éjszaka? Már mindenki alszik.

CHUTO Majd felébresztjük őket. Az alkalom megéri a fáradságot. Me-
gyek, előkészitem a traktort.

MARIE Várj.

CHUTO Mire?

MARIE Csupa sár a traktor és nagyon ócska. Pokoli zajt csap és úgy
füstöl mint maga az ördög. Nem hozna ránk valami nagy dicsősé-
get így átvonulni a vidéken. De Rosette, a kanca, nagyon jól elhuz-
hatná a bombát. Büszke a járása ha jól le van csutakolva. Rosette
teljesen fehér, a bomba meg teljesen fekete, jól fog állni neki.

CHUTO Igazad van. Annyi mindent el kell még intézni, lássunk hozzá.
Szénát teszünk a kis szekérre és arra helyezzük.
(Megsimogatja a bombát, kireteszeli az ajtót, majd ketten felemelik
s apró, óvatos léptekkel kiviszik.)
Sötét.
Messziről harangszó hallatszik. Fokozatosan megvilágosodik a szin.
Este van, néhány nappal később.
Az asztalon jól látható helyen van a kis piros doboz. Chuto szóra-
kozottan lapozgatja a használati utasítást.

CHUTO Már tíz napja tart a boldogság. (Csend) Megnyomom, amikor
akarom. (Saját magának) A kis Chuto papa...

MARIE Honorine hamarosan megellik. Talán még ma este.

CHUTO Igen. (Ábrándosan) Ma este, vagy holnap.

MARIE Egy borju, egy üsző, ki tudja?

CHUTO Senki sem tudja hová ástam el. Senki. (Csend) Sárga gomb...
piros gomb... Bumm!

MARIE Nevet kell neki adni.

CHUTO Ez jó gondolat.

MARIE A kis borjunak.

CHUTO Ja, hidd, ahogy akarod. (Csend) Még mindig nem tudom el-
hinni. Olyan ez, mint egy tündérmese. Mondd, Marie, elhiszed,
hogy írni fognak rólam az ujságok?

MARIE Lehet.

CHUTO És látni fogják az emberek a fényképemet.

MARIE Kétségtelen.

CHUTO És érdemrendet kapok.

MARIE Te?

CHUTO Miért ne? Talán megkapom a becsületrendet, szép piros szalag-
gal. A kis Chuto papa (csend) Marie... figyelj... Nem mondha-
tom meg, még neked sem, hogy hol van...

MARIE Nem is akarom tudni.

CHUTO Csak annyit mondhatok, hogy a falu és Gustave tanyája között.
Ha majd megnyomom, semmi sem marad sem az egyikből, sem a másikkól.
(Tehénbögés hallatszik)

MARIE Kétségtelen, hogy ma este.

CHUTO Kétségtelen. Szeretném látni a képüket, a piszkos pofájukat a nagy pillanatban. (Olvassa a brosurát) "Ezer nap fényereje" - Hallod, Marie, ezer napot fognak látni a nagy utazás előtt. És mi itt leszünk, nyugodtan és biztonságban. Ez a szép a technikában.
(Kopognak)

MARIE Hallottad?

CHUTO Igen.

MARIE Mintha lenne valaki az ajtónál.

CHUTO Mintha lenne.
(Ujabb kopogás)

MARIE (az ajtóhoz megy) Ki az?

LABORDE Laborde.

MARIE Az a Laborde.
(Chuto az ajtóhoz megy és kireteszeli)

LABORDE (széles mosollyal) Jó estét, Chuto ur, jó estét asszonyom.
Remélem, nem zavarom önöket.

CHUTO Ha a bomba miatt jött, már nincs itt.

LABORDE Tudom.

CHUTO Tudja?

LABORDE Mondták a faluban.
(Chuto újra bezárja az ajtót)

CHUTO Mit akar?

LABORDE Én? Semmit. Nem akarok semmit. Csak úgy erre jártam.

CHUTO Erre járt. Csak úgy.

LABORDE Csak úgy. Minden rendben? Semmi probléma?

CHUTO Minden rendben.

LABORDE Jól van.

CHUTO Mit akar?

LABORDE Semmit.

MARIE A semmiért jött ide?

LABORDE Ugy van. A semmiért.

CHUTO Kifizettem mindent.

LABORDE Persze. És én átadtam a bombát. Kvittek vagyunk.

CHUTO Már az enyém.

LABORDE Mi az hogy, Chuto ur. Az öné.

CHUTO És őrzöm.

LABORDE Eszem ágában sincs visszavenni.

MARIE Egyébként senki sem tudja hol van, még én sem.

LABORDE Legyenek nyugodtak, nem kérek önöktől semmit.

CHUTO Mit akar?

LABORDE Leülhetek? (Leül)

CHUTO Marie, hozz poharakat.

LABORDE Meleg van ma. (Marie borosüveget és poharakat tesz az asztalra) Köszönöm.

CHUTO Meleg.

MARIE Nyár van.
 LABORDE Melegebb van, mint tegnap. (Chuto tölt)
 CHUTO Egészségére.
 LABORDE Egészségére.
 (Tehénbögés)
 MARIE Kétségtelen, hogy ma este.
 LABORDE Igen?
 MARIE Honorine leteszi a terhét.
 LABORDE Honorine? Vagy úgy? Csinos név egy téhennek.
 MARIE Megellik.
 LABORDE Ilyen az élet. Minden kis teremtményét útjára engedi anélkül, hogy bárkitől is kikérné a véleményét.
 CHUTO Tudni akarom, hogy jogom van-e megnyomni, amikor kedvem tartja?
 LABORDE Persze, Chuto ur, hiszen ezért vette meg. Hogy joga legyen megnyomni, ha kedve támad rá.
 CHUTO Aláírtuk a szerződést. Kifizettem az egészet.
 LABORDE Pontosan. Emlékszem rá.
 CHUTO Mit akar?
 LABORDE Mit akar egy gyár? Termelni. Termelni és eladni.
 CHUTO Ez minden?
 LABORDE És ha lehetőség nyílik rá, kielégíteni a tisztelt vevőkör igényeit. Azóta, hogy megvették a bombájukat, gyártottunk egy másikat. El kell adnunk. Termelni és eladni. Ez minden.
 CHUTO Miért jött?
 LABORDE Hogy ezt tudtára adjam.
 CHUTO És mit vár tőlem?
 LABORDE Ön a vevő. A vevőnek vásárolnia kell. Vásárolni, fogyasztani és újra vásárolni. Csak így tudjuk folytatni a termelést.
 CHUTO Miféle bolond ötlet ez?
 LABORDE Ellenkezőleg, nagyon logikus. Kint van egy újabb bombám. Mint törzsvevőnek biztosítom önnek az elsőbbségi jogot, s felajánlom megvételre legújabb termékünket.
 CHUTO De nekem már van egy bombám. Nincs szükségem másakra.
 LABORDE És ha felhasználja az elsőt? Akkor már nem lesz többé bombája. A felújítással ne várjon addig, míg kifogy a készletből.
 CHUTO Nem fogom én minden nap felrobbantani a falut. Elég egyszer.
 LABORDE Nincs más falu, csak ez az egy?
 CHUTO Nincs más, ami engem érdekelne.
 LABORDE Biztos ebben?
 MARIE Nincs több pénzünk. Mindet elszedte tőlünk.
 LABORDE Ezt rögtön meg kellett volna mondaniok. Ha csak ez a probléma, ilyen régi vevőknek adhatok fizetési könnyítést.
 CHUTO Kotródjon.
 LABORDE Hogyan?
 CHUTO Kotródjon.
 LABORDE Ha ön ilyen hangot használ. (Feláll, Chuto kinyitja előtte az ajtót) Mi termelünk és kénytelenek vagyunk eladni. (Majdnem szomorúan) El is fogom adni.
 CHUTO Rendben van.

LABORDE Vigyázzon, elrontja a dolgot.
 CHUTO Mars ki!
 LABORDE Talán egy napon még szüksége lesz rám. Ne feledje a fejére huzni a papirzsákot. Fő az óvatosság!
 (Laborde kimegy. Chuto bezárja mögötte az ajtót.)
 CHUTO A szemét. (Lehuppan a padra, előtte a kis doboz. Hosszu csend. Tisztán hallani a falióra ketyegését) A szemét.
 MARIE Mindenkinek meg kell keresnie a kenyerét.
 CHUTO Figyelsz rám, Marie?
 MARIE Mondd, Chuto.
 CHUTO Nem vártam volna ekkora csapást.
 MARIE Mit fogsz csinálni?
 CHUTO Mit fogok csinálni?
 MARIE Mit fogsz csinálni?
 CHUTO Megnyomom. Ezt fogom csinálni. Kár! Szerettem volna jobban megválasztani a nagy pillanatot. Gyönyörű lett volna megvártni őket. Tudni, hogy gyötrődnek. Most kénytelen leszek megölni őket, minden öröm nélkül.
 MARIE Chuto... Chuto...
 CHUTO Igen... Marie,
 MARIE Még mindig nem lehet tudni, hogy ez igazi bomba-e?
 CHUTO Csak egy mód van rá, hogy megtudjuk.
 MARIE Ha felrobbantod, többé semmink sem marad, hogy védekezzünk és Laborde eladja a másikat. (A tehén egyre erősebben bög) Megyek az istállóba. Még ma este.
 (Chuto feláll, megkeresi egy fiókban a papirzsákot. Fejére huzza és visszaül. Az ujjait a gombokra teszi és merev pózt vesz fel. A tehén bög)
 MARIE Megyek az istállóba. Meg kellene várnod.
 (Marie kimegy)
 CHUTO Mindig várni. Várni, hogy essen. Várni, hogy megnőjjön a vetés. Várni a betakarítást. Nyáron várni az őszt, a telet, télen a tavaszt.
 (A tehén bög. A fény összeszűkül a szánszalmasan kuporgó Chuto alakjára, fején a papirzsák, ujjai a gombokon.)

Függöny

RENDEZŐI UTÓSZÓ

A kanadai avantgarde szerző komédiának minősíti művét, melyet talán pontosabban körülírhatnánk a "groteszk" megjelöléssel. Az abszurdok elburjánzása idején kihívásnak tetszik az a hagyományhű vonalvezetés, mely ironikus játékát jellemzi. Mindez a műfaji szabályok oldaláról nézve beleillik a komédia kategóriájába, de a filozófiai tartalom, a sokértelmű célzat, tulmutat rajta. Valószerű és lehetetlen pompás technikával összegyurt vegyüléke a rövid színpadi játék, a vegyület, a végeredmény kelti a groteszk érzetét. Amennyire mulatságos annyira háthorzongató is. A rendezés eredményességének első feltétele, hogy ez az arány teljesen kiegyensúlyozott legyen.

Faure XIX. századi alapossággal jellemzi színhelyét, nyomatékosan utalva arra, hogy az atmoszféra tömörségét nem lehet a véletlenre bízni. Erőteljes a figurák meghatározásában is, még apró gesztusaikat is megkomponálja. És ha ezek a stílusjegyek emlékeztetnek is egy régebbi realizmus fegyvertárára, mégsem szabad a mű felé a natura felől közelnedünk. A tárgyi tényezők konkrétsága nem a múlt világából való. Ez csak bizarr ellentéte a hatás másik összetevőjének, a lehetetlennek. A valós környezetben abszurdum játszódik le, de olyan abszurdum, mely meghökkentően hasonlít a lehetségesre.

Az akciót öt kisebb-nagyobb periódusra tagolhatjuk, az események természetes menetének megfelelően. Exponáljuk a cselekményt az öreg házaspár köznapi estebédjének bemutatásával. Majd a főtéma következik Laborde színrelépésével. Helyesebben a szín háttérébe való lépést kéne mondanunk. Ettől számítható a kiemelt szakasz egészen odáig, hogy az ügynök az eredménnyel a zsebében távozik. A harmadik szakasz a bomba zavartalan birtoklásának rövid közjátéka, míg a negyedik Laborde visszatérésének jegyében áll. Ötödik szakasz: szemben a semmi kilátásaival, finálé. A bevezető ábrázolja, jelenlétben testesíti meg azt a tömör jellemzést, melyet a szerző Chutoról és feleségéről adott. Két egymással teljesen ellentétes természet történetének lezajlott évtizedeibe is bepílanthatunk, ebben az eseménytelen jelenetben életek summázódnak. Chuto apó lelki reakciói valóban a gyűlölködésben összegeződnek, az öreg gazda, akárcsak élete párja, egyszerű lélek, akit súlyos hiba lenne differenciálni. Története azonban sokmindent sejtet. Mindennek csak a végeredménye látható, a tehetetlen indulat és a szegénység formájában. Chuto bácsi annak a típusnak mintapéldánya, mely egész életében meg akarja mutatni. Szüntelenül elismerésre vágyik, de babérok helyett csak sérelmeit tudja felmutatni. A társadalom megvetése, a legmagasabbrendű esze-

me, melyet meg tud fogalmazni, azoknak az embereknek negatív előjeli tulbecsülése, akik nincsenek iránta kellő tisztelettel. Chuto tehát igazában nem vet meg senkit és nem szigeteli el magát. Ellenkezőleg, ropant jelentős neki ez a kis világ, a tanyája körüli és vadul szomjazik valami ködös, meseszerű fordulatra, mely kezébe adná azokat, akiknek oly nagy fontosságot tulajdonít.

Felesége ezekkel a torzult vonásokkal szemben a romlatlan, az erősebb anyagból gyurt, természetes emberi tulajdonságok hordozója. Ezt ne úgy értsük, hogy jó, csak úgy, hogy elfogulatlan. Ugy sem, hogy okos, de nem butítják gonosz indulatok. Kettőjük közül ő az életképes.

A bevezető résznek két hangsúlyos momentuma van. Az egyik Chuto mottója a várakozás hiábavalóságáról, mely visszatér a zárójelenetben. A másik, siralmas fenyegetése arról, hogy "hamarosan valami olyat" tesz... És utána kiissza borát.

Laborde megjelenését hatásosan készíti elő az ajtón túl lezajló ismerkedés. Szereplése szinte önkéntelenül tagolódik fő és mellékmotívumok szerint, a nagy téma bevezetésére, megoldására és kicsengésére. A hatásnak az ő esetében kétszeresen tudatosnak kell lennie. Azaz: a színját-szónak egy nem-mindennapi színészt kell alakítania, aki a legkiszámítottabb fogásokkal halad a biztos cél felé. A hatás első, kiugró pillanata - a teatrális szünettel és ünnepélyes lassuságu mozdulatokkal aláhúзва - akkor következik be, mikor az ügynök megnevezi az üzlet tárgyát. Chuto hahotázása csak a nézők idegeire hathat, Labordeot semmi sem zökkenti ki a kerékvágásából. Őt nem lehet megzavarni. Mintegy ceremóniálisan halad a diskurzus az ár, a vételár felé. A vevőjelölt reakcióját szabályszerűen követi a bűvös szócska, a Gustave név bevetése. Erre a kulcsra mozog Chuto egész lelki mechanizmusa, Laborde technikai tökélyvel alkalmazza. A szertartásnak még egy jelentős pillanata van, az atomrobbanás fizikájának népszerű ismertetése. Lényeges, hogy éppoly közömbös hangvétellel hangozzék el, mintha egy gyorsfőző fazék működését kellene bemutatni.

Az ügynök akcióját egy monológyszerű szónoklat zárja le, mely jelle-gére nézve olajozó üzleti fecsegés, lényegileg sokkal több. A családi atom-bomba üzleti lélektanának feltárása - én részt veszek, te részt veszel, ő részt vesz - a szatirikus játék célzatába világít bele. A visszataszító nyilatkozat horderejét ironikus módon szállítja le a pénzzárolási művelet.

Chuto boldog önfeledtségének pillanatai az egyfelvonásos leginkább groteszk részéhez kapcsolódnak. Az örömtől könnyező idióta mellett Marie aggályos kitörései teremtik meg a mindig jelenlévő diszharmóniát. Mindezt tetőzik a főpróba feszült másodperceivel. A kétértelműséget itt a masina viselkedése képviseli. Egészen úgy tesz, mintha nagy bomba lenne. És a korszerű igényeken aratott üzleti győzelem e zálogát szénásszekér-re teszik...

Az áttűnésnyi szünet után, némileg változott helyzetben találjuk Chutoékat. Az apónak ugyan teljesen eszébe vette a birtoklás tudata, de felesége már teltette magát az egészen. Ezt az erőmegoszlást, a bomba tényének háttérbe szorulását módosítja Laborde újbóli megjelenése. Viselkedése a régi, határozottsága is. A jelenet lefolyása azonban eltér az előzőétől. Laborde biztosra megy, mert a kereskedelmi logika szerint

ajánlatát visszautasítani képtelenség. Az első bomba vevőjének törvényszerűleg biztosítani kell jogát a másodikra is. Laborde méltán lesz szomorú, mert Chuto rendhagyó viselkedése felrúgja a világrendet. A nyomorult csak egy falut akar elpusztítani.

A színmű befejezésében Chutot utoléri a költői igazságszolgáltatás. Vállalkozásának értelme megsemmisül, mielőtt a tett örömét élvezhette volna. Felesége a maga rusztikus módján válaszol a helyzetre. Nemcsak avval, hogy a tehén ellését fontosabbnak tartja az atomrobbantásnál, az-
zal is, hogy tömören megfogalmazza a történelmi érveket. A tett sorsa azonban homályban marad. Élet és halál között ki tudja mit választ egy eszelős bosszuvágytól hajtott öregember, aki zsákba dugja a fejét.

A rendezőnek alá kell huznia a kimenetel kétes és sokféle értelmét. A valóság szintje alatt egy mélyebb, gazdagabb gondolati tartalom megjel-
nitése vár rá, a szimbolumok megszólaltatásával. A fogyasztói társadalom rendszere hatol be az apó kopott tanyájára és megmutatja, lehet a krump-
liszsákba temetett tőkéből is forgóeszközt teremteni, ha a nyomorúsághoz elégséges komisz indulat társul. Az ipari társadalom fejlesztésének ténye-
zői közé kell számítani - mint tudjuk - a lélektani ismeretet is. Teret
kell adni a hiúságnak, a presztizsversengésnek. Ezt a vonalat vezeti to-
vább a szerző egészen odáig, ahol a nukleáris fegyverek fogyasztói szoká-
sai kialakulnak.

A családi használatban élvezhető bomba, párosulva a hatalomérzet mámorával, szimboluma egy olyan irányzatnak, mely feltartóztathatatlan a modern ipari fejlődésben. A növekvő jóléttel hatni kezd a növekvő bizony-
talanságérzet és az egyén súlytalanságának tudata. A komikum alapja, hogy a raffinált kényelem és a teljes ellátottság képviselőjében, a fogyasztói
társadalom nevében a szerző egy tompult agyu, öreg farmert állít a szí-
nre. A szimbolum mégis találó, mert éppen az oda nem illő reprezentáns
mutatja leginkább a gazdasági törvény erejét.

Chuto azonban nem egyszerű fogyasztó a jólétben, másfajta jelképet is megjelenít. Ő a kisszerűségbe belekövült, nyomorúságos énje körül to-
porgó tucatember, aki a történelem folyamán annyiszor kötött üzletet az
ördöggel.

Színjátékszóinknak óvakodniuk kell attól, hogy a két szélsőséges figu-
rát, az elnyűtt öregembert és a diplomata külsejű ügynököt tulzásokkal
jellemezzék. A stilizálásnak nincs helye ebben a játékban. Élő személyek
áttétel nélküli akcióiról van szó. Mozgásuk, beszédmódjuk, reagálásuk
minden mozzanata természetes. A történet összehatása ébreszti rá a né-
zőt a mélyebb mondandóra, de csak akkor, ha nem zökkentik ki abból a
látványból, hogy a lehetetlen - az atombomba családi kivitelezése - meg-
történhet.

Ardó Mária